Сім'я Катранників у романі Василя Барки "Жовтий князь" - втілення страхіть голодомору

Все зміниться! Буде без
насильства, злиднів, неправди. Хочемо
- не хочемо, зміниться...
Бо на небі Сонце.

/ Василь Барка /

У світовій історії не зафіксовано голоду, подібного тому, що випав на долю України - однієї з найродючіших і найблагословенніших країн світу. Житницею називали Україну впродовж багатьох століть. Але по-хижацьки грабували її, не давали вільно дихати. Через те й була Україна вбогою і знедоленою, як шевченківська Наймичка, та була ж вона завжди сильною духом. Хоча і випало на долю нашого народу найстрашніше - голод. Померлих від голоду 33-го року більш ніж у два рази більше, ніж загиблих у війну. Вимирали родини, села. Моторошно стає, коли читаємо спогади тих, хто пережив це зло, коли ознайомлюєшся із архівними документами, а ще більше завмирає серце, коли разом із родиною Катранників стаєш свідком голодомору, проймаєшся їхнім жахом, вболіваєш за них.

Чи не єдиним з усієї української людності, кому художнім словом вдалося вражаюче відтворити не бачену ще ніде у світі, а пережиту, страшну картину голодних років, був Василь Барка (Василь Костянти нович Очерет). Повільно повертаються до нас твори українських письменників із діаспори, а, безперечно, і В. Барки, якого в Україні не те, що не читали, а навіть і не згадували, бо склалося так, що його ім'я потрапило під багатолітню заборону. Голодомор повернув нам забуте ім'я. Саме його роман "Жовтий князь" розтривожив нашу історичну пам'ять про голод 1932-1933 років.

Письменник розкриває перед нами два духовні світи: диявольський світ жовтого князя і християнський - родина селянина-хлібороба Мирона Даниловича Катранника та його дружини Дарії Олександрів ни. День за днем автор розповідає про життя хазяїна та його родини. Якою ж була ця сім'я? Які життєві принципи сповідала? Чим жила? Про що думала і мріяла? Як сприйняли політичні події епохи гвалтівної колективізації і штучного страхіття-голодомору в Україні? Якими були наслідки цих подій? Як автор ставиться до своїх героїв? Все це панорама життя сім'ї Катранників, що потрапила, як і інші - під безжалісне колесо голоду. Як і всі голодні, родина їла вночі кашу із ще поки що схованого пшона, а голод ставав ще сильнішим; потім їли усе, що залишилося в полі - буряки, соняхи, мерзлу конину, зерно, відловловлених Мироном та Андрієм ховрахів, горобців, шпаків. Але порятунку немає. Смерть голодна хапає у свої обійми родину. Першою помирає берегиня роду, сімейного затишку, бабуся Христина Григорівна. Вона щедро наділяла всіх любов'ю, теплотою, мудрими порадами - дорослих, казками - дітей. Вона вчила доброти, людяності й своїх дітей та внуків, й чужих. Другим забирає смерть старшого сина Миколу, розумного, доброго, справедливого. Це він дає влучні назви людям і нелюдам, залежно від того, як вони заробляють свій хліб на прожиття: хлібо-труди, хлібо-куси, хлібо-проси, хлібо-вози, хлібо-дани...

Гострий конфлікт виникає між хазяїном роду Мироном Катранни ком і представником більшовицької влади Григорієм Отроходіном. Хоча вони - люди однієї епохи, одного часу, але у кожного своя мета в житті. У Мирона - християнська віра в Бога і він усіма своїми

силами, але тільки не за рахунок когось, прагне зберегти життя своєї родини, а у Отроходіна - партійно-більшовицька віра в Сталіна, який ладен винищити цілий народ заради так званого "світлого майбутнього". А тому гостро зіткнулися інтереси Мирона і Отроходіна на чаші. Чому Мирон мовчав? Адже його мовчання - це смерть родини. Міг би й признатися заради своїх дітей. Ніхто б і не дізнався. Все одно через деякий час село вимерло б, а Катранники залишилися б жити. Чому ж він так не вчинив? Бо людська етика, мораль села не дають права вибору. Односільчани проклянуть його і всю родину. Ніщо не може змусити Мирона вийти за межі народної моралі. Він отримав у спадок від своєї нації найголовніше - віру в Бога, яка дає міцну духовну силу. Сам потерпає, а інших обороняє, ніколи не стоїть осторонь чужої біди. Згадаймо, як Мирон знаходить у мертвого хліб. Він ховає мертвого. Хоч і ганебно, але можна забрати хліб у мертвого, як це зробив Мирон, можна вбити ховраха, собаку, з'їсти їх. Однак є речі, через які переступити неможливо. Коли переступиш - ти вже не людина. Тому Мирон ділиться кониною, не відганяє немічного, слабкого, старого. А чи замислювалась ми, чому так само поступає і Андрій? Звідки така поведінка в обох?

Корені її - в одвічній родинній педагогіці, в основі якої лежить глибока повага до людини, дотримання законів християнської моралі. У сім'ї Катранників всі жили один для одного. Висока етика родинних стосунків передавалася дітям, потім внукам. А йшли вони від бабусі Христини Григорівни.

Василь Барка, переймаючись болем, розповідає, якими засобами кривава більшовицька влада руйнувала одвічні устрої життя українців. Перший удар прийняла звичайна селянська хата, під час обшуку все розгромили, розкидали. Це було першим кроком до знищення, бо хата для селянина - це надійне родинне гніздо, запорука миру, достатку, оберіг. А її зруйнування - це початок власної смерті, як фізичної, так і духовної. Другий удар спрямовано на ламання віками усталеного українського сімейного устою, обрубування родинних коренів. Поступово вимирає сім'я Катранників, бо її традиційний годувальник - батько не здатен утримати родину. Помирає донька Олена, мамина радість і надія, помирають усі Катранники, крім Андрія. Село доведене до відчаю, їсти більше нічого - починається людоїдство. І все ж, чого в романі більше: людоїдства чи людяності? Хоча людьми править в час голоду зло, страх, безнадія, але ж людяності більше. Люди як можуть підтримують один одного.

Автор очима Дарії та Мирона бачить, що зникає краса і душі, і природи. А вони уміли бачити їх у житті. Знали вони, що саме краса живить людське серце, душу. А тирани хотіли її, красу, вбити, але не вдалося.

Василь Барка вірить у відродження життя людей, а тому й лишає у творі живим наймолодшого з Катранників Андрія. Він оживає, повертається до життя, бо бачить уже красу синього ранку, чує запах м'яти. Його серце не байдуже до краси, а отже, й до життя. Письменник вірить у незнищенність душі, яка вихована у красі, гармонії взаємин людини з природою і людини з людиною. Церковна чаша символізує в романі світло, вічність життя, а отже, й вічність України, яка відродиться, незважаючи ні на що.